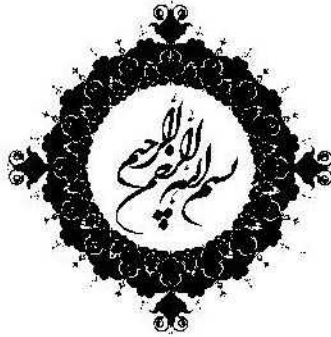

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۸۵۰-۳-۷
موضوع : شرح قصائد السبع العلویات، فارسی، شرح
مؤلف : ابومعین حمیدالدین جغت هاشمی خراسانی
ناشر : انتشارات بابکان
لیتوگرافی و چاپ : مشهد مقدس
تعداد صفحات : ۱۰۰۰
نوبت چاپ : بهار ۱۳۹۳
تیراژ : ۲۰۰۰
قیمت : ۲۷۰۰۰۰ ریال
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۸۵۰-۳-۷

مشهد مقدس / خیابان استانداری / پلاک ۹ تلفن : ۲۸۵۴۱۹۹۱

نام کتاب : موائد علویه (شرح قصائد السبع علویات) جلد اول
مؤلف : ابومعین حمیدالدین جغت هاشمی خراسانی
ناشر : انتشارات بابکان
لیتوگرافی و چاپ : مشهد مقدس
تعداد صفحات : ۱۰۰۰
نوبت چاپ : بهار ۱۳۹۳
تیراژ : ۲۰۰۰
قیمت : ۲۷۰۰۰۰ ریال
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۸۵۰-۳-۷

فهرست مطالب

۷	مقدمه شارح
۱۴	قصیده بائیّه در فتح خیبر
۲۷۲	قصیده دوّم در بیان فتح مکه
۴۴۹	قصیده سوّم از قصائد سبع علویّات

بسم الله الرحمن الرحيم

سپیش بیحد، و نباش بیعد، مر خداوندگاری را سزااست که آدمی را برگزیده از آفرینش ساخت، و او را حامل بار امانت خویش شناخت، و تاج خلافت بر سر وی نهاده و ابواب علم به روی او گشاد، و علم قرآن به او نمود، و تعلیم بیان به وی فرمود، طبع معجونست محتوی بر هر شیء، و اعجوبه مرکبی است منطوی بر هر فی، از جهت معنی مشتمل بر عالم ملکوت و لاهوت، و از حیث ظاهر دارای جهان ناسوت، روحش از جهان افلاک، و جسمش از توده خاک، برزخ میان ملک و ملکوت، و واسط میان خلق و حی لا یموت، پایه قدرش از فلک رفیع تر، و مقام رفش از ملک شریف تر، فضای دلش از هفت زمین و آسمان وسیع تر، و آفرینش روحش از جسم وی بدیع تر. و درود بیشمار و آفرین بسیار بر جان سید آفرینش، و مقادیر اهل بینش، رسول مصطفی، و نبی مجتبی، علت غائیة خلقت، و نخستین نقش بر درخت، مبرز کنز مخفی الهی، و مظهر مظاهر نامتناهی، جان جهان و قلب عالم مکان، عقل کل، سید رسل، هادی سبل، شمس عالم هستی^(۱)، و عمود جهان بلند

(۱) هست.

و پستی^(۱)، مسجود ملک، معبود فلک، صاحب لوح و قلم، دارنده لواء و علم، حضرت رسول خاتم محمد بن عبدالله صلی الله علیه، و بر آل ابرار، و عترت اطهار، و اولاد اخیار و ذریه احرار وی که هادیان سُبُل هدایت، و قائدان طریق ولایتند، و کاشف رموز آیات، و حلال معضلات و مشکلاتند بویژه بر نَفْس و ...، خورشید جهان وصایت و ولا، و قمر فلک فتوت و صفا، ثانی کتاب لکس، و حاوی علم کتاب تشریع و دین، امیر اهل یقین، نخست وصی سید المرسلین، که رز قیامت، و قسیم نار و جنت، حضرت علی بن ابی طالب صلی الله علیه و آله بر وصی دوازدهمین او مهدی موعود که خاتم دور وصایت، و فاتح عصر قیامت است. و نفرین ابدی و لعنت سرمدی بر دشمنان آنها تا شمس درخشان و ماه تاباننده، و کوکب فروزنده، در مشارق و مغارب طالع و غارب است.

و بعد: چنین گوید این عبد صلی فقیر جانی، مسکین بی بضاعت و دور مانده از طریق سعادت، کمترین رجال دانش و یویندگان ماء زلال پینش، ابو معین حمید الدین مشهور به حجت هاشمی خراسانی. چون مرا از اوان صباوت و عنفوان جوانی عشق وافر و شوق متکثر به شعر تا به درسی در سر بود، و همواره اشعار بدیعه و لطیفه، و قصائد و قطعات دقیقه و ریفیه حفظ و ضبط کرده و در کتاب خاطر و صفحات دفاتر ثبت نموده تا آنکه عین خدایانگار، و توفیق پروردگار مرا به قصائد سبع علویات رهنمون کرد، و خدی دوق و شوق را به آن اشعار آبدار و دلکش جانفزا مترنم دید، و سالکین طریق عشق و محبت

مولی الموالی را به وادی محبت می راند و می خواند، سخت مرا مجذوب ساخت که آنها را بسرعت آویزه گوش نموده، و ورد صبح و شام خود قرار داده، و انیس روز و شب خویش شمرده، و چون قند مکرر از تکرار آنها لذت برده، و در هر تکراری به نکته لطیفه و دقیقه شریفه آگهی یافته، تا آنکه عزم کرده بقدر استطاعت بقلّت بضاعت و کثرت مشاغل و فراوانی بلابل، بر آن قصائد شرحی نوشته و لغات مشکله آنها را توضیح داده، و برای آنها شاهی از نظم و نثر از تازی و پهلوی در کرده، و مقصود ناظم را از هر شعری به بیانی شیوا و طریقه زیبا بیان کرده.

و بر آن قصائد شرح بسیار داشته شده، از آنهاست شرح نجم الأئمه و فاضل الأئمه شیخ رضی استرآبادی، و شرح صاحب مدارک، و جز اینها، ولی در آنها شفاء علیل و نجات غلیل نیست. همانچنان شیخ ابوالحسن علاء الدین علی بن الحسن الحلّی الشّهبی را هفت قصیده است و اگر چه سخت مفصل است ولی لطف قصائد ابن ابی الحدید را ندارند.

و بودن این قصائد از ابن ابی الحدید از مسلمیات برداریاب اطلاع و دانش است، و در کتب قوم از آنها یاد گردیده و نام برده شده، و صلاح الدین صفدی در کتاب الوافی بالوفیات از قصیده میمیه وی این چهار شعر را ذکر کرده.

بِالرَّاحِ رُحٌ فَهِيَ الْمُنَى	وَعَلَى جَمَاعِ الْكَاسِ كُنْ
لَا تَسْلِقْهَا إِلَّا بِسَيْسِشْ	رَكَ فَالْقَطُوبُ مِنَ الدُّنْسِ
مَا أَنْصَفَ الصَّهْبَاءُ مَنْ	ضَحِكَتْ إِلَيْهِ وَقَدْ عَبَسَ
فَإِذَا سَكِرَتْ فَعَنَّ لِي	ذَهَبَ الرُّقَادُ فَمَا يُحَسَّ

و در این قصائد از حسن الابتداء، و حسن الانتهاء، و حسن التخلص و باقی

محسنات بدیعیه و خصوصیات بیانیّه و لطائف علم معانی به نیکوتر وجه آورده شده که مایه حیرت ارباب فن و اصحاب علم ادبست، و خصوصیات شرح ما اینست:

۱- ترجمه تحت اللفظی ابیات

۲- اعراب و ترکیب و ضبط لغات مشکله

۳- بیان مراد و مقصود هر بیت

۴- بیان ابیات ابیات با رعایت اختصار

۵- ذکر محسنات بدیعه و آوردن شاهی از تازی و پارسی برای آن

۶- آوردن سائر اشعار از نظم و نثر.

و چون رقص بمقام تنبیه زمانست، عنان بیان را رهائی نداده، و فرس سخن را در مضماری کتابت به جولان نیاورده.

و برای معرفت حال ناظم شرح تنصیری از حال وی ذکر می گردد اگرچه منتهی را نیاز بدانستن حال وی نیست. گفتار شاعر: أنظر إلى ما قال ولا تنظر إلى من قال.

ترجمه حال ناظم رحمته الله

أبو حامد عزّ الدین عبد الحمید بن أبی الحسین هبة الله بن محمد بن محمد بن الحسن بن أبی الحدید المدائنی. در روز شنبه اول ذیحجه سال ۵۱۵ هـ یا شش - در مدائن ولادت یافته. وی از حکماء، علماء و اصولیین، فضلاء و ادباء ماهر بشمار می رفته، و از متکلمین عالیمقام و کتاب کامل عیار محسوب می شده، و مدتها متصرف امور دیوانی و خدمت سلطانی داشته، و صاحب تصانیف عالیه و

تألیف سامیه است که مهمترین آنها شرح نهج البلاغه است که در بیست جلد مرتب شده و او را برای وزیر مؤید الدین ابی طالب محمد علقمی تألیف کرده. و آورده‌اند چون آن شرح را بوسیله برادر خود ابی المعالی موفق الدین بسوی وزیر انفاذ داشت، وزیر هزار دینار با اسبی و خلعت فاخری برای وی ارسال کرد. و این کتاب است: کتاب عبقری الحسان که مشتمل بر تاریخ و شعر و قطعات بدیعه و زهرای از اشعار و رسائل وی می‌باشد.

و از مؤلفات دست‌نویس کتاب الفلک الدائر علی المثل السائر، و در آن کتاب بر این اثر ایراد و اعتراض کرده و کلام او را نقادی نموده، و چون برادر وی ابی المعالی به آن کتاب اطلاع یافت، این دو شعر را برای برادر خود ارسال داشت:

أَمْثَلُ السَّائِرِ سَيِّئِي صَنَّفَتْ فِيهِ الْفَلَكَ الدَّائِرَا

لَكِنْ هَذَا فَلْكَ سَيِّئِي صَنَّفَتْ فِيهِ الْمَثَلِ السَّائِرَا

و از آنها است کتاب نقض المحصل، و در آن کلمات فخر رازی را نقض کرده.

و از آنها است حواشی بر کتاب مفصل زمخشری. و بعضی از معاندین وی را به این دو شعر هجو کرده:

لَقَدْ أَتَى بَارِدًا ثَقِيلًا وَلَمْ يَرِثْ ذَاكَ مِنْ بَعِيدٍ

وَهُوَ كَمَا قَدْ عَلِمْتَ شَيْءَ أَشْهَرِ مَا كَانَ فِي الْحَدِيدِ

و گویند بعضی از ملوک در جواب گفته:

لَقَدْ أَتَى صَارِمًا ثَقِيلًا وَلَمْ يَرِثْ ذَاكَ مِنْ بَعِيدٍ

شَدِيدَ بَأْسٍ لِمَنْ يَعَادِي وَشِدَّةَ الْبَأْسِ لِلْحَدِيدِ

و برای وی اشعار بدیع و نظم لطیف است، از آنهاست:

إِنْ زَلَّتْ النَّفْسُ وَهِيَ فِي الْبَدَنِ مَرْكَبٌ كُلُّ فِعْلِهِ زَلَلٌ
يَا رَبِّ فَاسْغِرْ لَهَا لِغُرْبَتِهَا فَإِنَّ فِيهِ الْغَرِيبَ يَحْتَمِلُ
و نیز گفته:

فِيكَ يَا أَغْلُوطَةَ الْفِكْرِ تَا ه عَقْلِي وَانْقَضَى عَمْرِي
سَافَرْتُ فِيكَ الْعُقُولُ فَمَا رِبِحْتُ إِلَّا أَدَى السَّفَرِ
رَجَعْتُ حَسْرِي وَمَا وَقَعْتُ لَا عَسْلِي عَيْنٍ وَلَا أَثَرِ
بَلِّغْ لِلَّهِ الْأَلَى زَعَمُوا إِنَّكَ الْمَسْعُومُ بِالنَّظَرِ
مَكْذُوبًا إِنْ الَّذِي طَلَبُوا خَارِجٌ مِنْ قُوَّةِ الْبَشَرِ
و نیز در باب بی‌دگاری گفته:

فِيكَ يَا غِلْظَةَ الْفِكْرِ غَدَا الْفِكْرُ عَسِيلًا
أَنْتَ حَيْرَتُهُمُ الْكُلُّ وَبَسُلْبَتِ الْعُقُولَا
كَلَّمَا أَقْبَلَ فَكَّرَ فِيكَ شَبْرًا فَرَمِيلًا

و از قصائد غریبه و اشعار بدیعه او سبع المجلدات اوست. و گفته‌اند آنها را در سال ۶۱۱ در مدائن انشاء کرد قبل از شرح نهج البلاغه، و سنین عمرش در آن وقت ۲۵ بوده زیرا ولادتش در ۵۸۶ و وفاتش در ۶۱۱ رخ شده، و تمام مدت عمر وی هفتاد سال بوده، ولی صدور این گونه قصائد پیرامون بی‌دگاری از انسان ۲۵ ساله بعید است، بلکه از انسان متضلع در فنون ادب و شعر و ماهر در معانی و دقائق صادر شده؛ فافهم. چنانچه گفته‌اند این قصیده دالیه ابی طیب متنبی:

كَمْ قَتِيلٍ كَمَا قَتِلْتُ شَهِيدٍ بِيَاضِ الطُّلَى وَوَرْدِ الْخُدُودِ
إِلَى أَنْ يَقُولَ:

مَا مُقَامِي بِأَرْضِ نَحْلَةٍ إِلَّا كَمُقَامِ الْمَسِيحِ بَيْنَ الْيَهُودِ

مفرشي صهوة الحصان ولكن قميصي مسرودة من حديد
 لامة فاضة اضاءة دلاص احكمت نسجها يدا داود
 أين فضلي إذا قنعت من الدهر بعيش معجل التنكيد
 أنا ترب الندى ورب القوافي وسمام العدى وغيظ الحسود
 أنسا في أمة تداركها الله غريب كصالح في شمود
 در بیان صباوت از او حاصل شده، و این سخن در نزد اصحاب ذوق و دانش
 و فهم و بینش مردود است.

و قصائد سبع علمت که هفت قصیده است و در مدح مولی الموالی (علیه السلام)
 منظوم شده به این گوشت

- ۱ - قصیده بائیه، عدد ابیات ۱۰
- ۲ - قصیده رائیه، عدد ابیات ۱۱
- ۳ - قصیده کافیه، عدد ابیات ۲۱
- ۴ - قصیده سینیه، عدد ابیات ۴۰
- ۵ - قصیده رائیه، عدد ابیات ۶۴
- ۶ - قصیده عینیه، عدد ابیات ۸۱
- ۷ - قصیده لامیه، عدد ابیات ۶۴

و مجموع ابیات هفت قصیده (۳۹۲) است، و ما بعون پروردگار عزیز را
 شرح کنیم، و کشف استار از روی اشعار نمائیم تا تشنگان بحر ولایت را سیرابی
 حاصل شود، و به حرارت عشق ولایت تسکینی پیدا شود، و ما توفیقی إلا بالله،
 علیه توکلت و الیه انیب، و الی وجهه توسلت.